

Вацьковські Казімеж Станіславович, д.е.н, проф., завідувач кафедри інформатичних систем Варшавського технологічного університету «Варшавська політехніка», м. Варшава (Польща)

e-mail: kwackowski1701@gmail.com

контактний телефон: +48607268173

Гордієнко Лариса Юріївна, к.е.н., доц., доцент кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м. Харків

e-mail: gordienkolarisa@ukr.net

контактний телефон: (050) 557-18-03

Дискусійна група: *Економічна політика України в умовах децентралізації влади та управління*

Моделі і практичний досвід децентралізації управління у Республіці Польща

Системні зміни, які здійснюються в Україні на протязі останніх років, торкаються практично всіх сфер життєдіяльності суспільства, особливо його соціально-економічної системи. Найбільш успішними вважаються процеси децентралізації державного управління, тобто зміна організаційно-соціальних відносин публічної влади із суспільством, коли частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління.

В Україні відбувається децентралізація - передача повноважень та фінансів від державної влади як найближче до людей - органам місцевого самоврядування, починаючи з 2014 року. Станом на початок 2019 року 68 % громадян України живуть в умовах децентралізації (в об'єднаних громадах та містах обласного значення), а до 2000 року заплановано, що уся країна, 100% мешканців мають жити в умовах децентралізації [1].

Процес децентралізації в Україні має законодавче підґрунтя, яке почало формуватися у 2014 році. В той же час, незважаючи на наявність основного концептуального документу - Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, а також Плану заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі, політичні обставини не дозволили внести відповідні зміни до Конституції України, що привело до несистемності в практичній реалізації процесу децентралізації. Тому сьогодні на етапі здійснення децентралізації управління, яка проголошена на національному рівні, Україна потребує відповідних державно-управлінських моделей та механізмів, формування яких має бути здійснено з урахуванням своїх історичних традицій та позитивного досвіду європейських країн, серед яких найбільш цікавим є польський досвід.

Політичні перетворення 1989 р. (вільні демократичні вибори), які відбулися у Республіці Польща поклали початок реформування держави і побудови розвинутого місцевого самоврядування.

Реформи у Республіці Польща проходили у кілька етапів (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи проходження реформ держави і побудови розвинутого місцевого самоврядування у Республіці Польща [2]

Етапи	Характеристика
I	Відродження самоврядування на рівні гмін (1989 р.)
II	Прийняття закону «Про територіальне самоврядування» від 08.03.1990 р.
III	Реалізація програми розширення повноважень великих міст (1994 – 1996 рр.)
IV	Реформа адміністративно-територіального устрою (1998 – 1999 рр.)

Адміністративна реформа, яка стартувала 1 січня 1999 року, запровадила триступеневу структуру адміністративного поділу Польщі: органи самоврядування на рівні воєводств, повітів та гмін. У 2004 році процес реформ було закінчено прийняттям законів про фінансування воєводських і регіональних структур. Метою адміністративної реформи в Республіці Польща, передусім, було: наблизити владу до людини, створити самоврядні органи на взірць західноєвропейських країн та вдосконалити

управління на місцях таким чином, щоб пересічний громадянин не витрачав багато часу на вирішення своїх повсякденних проблем, а влада завжди знаходилася поруч.

Наступний крок на шляху реформи – створення органів самоврядування у воєводствах. У результаті їх кількість зменшилася від 49 до 16. Міста, які позбулися статусу воєводських, стали міськими повітами, або містами на правах повіту. Загалом виникло 65 міських повітів, 314 земських повітів та 2 489 гмін (табл. 2).

Таблиця 2

Новий територіальний устрій Республіки Польща: середній розмір та діапазон [3]

Показники	Муніципалітети (гміни)	Рівень повіту	Регіональний рівень (воєводство)
Кількість адміністративних одиниць	біля 2500	308 + 65 міст зі статусом повіту	16
Площа (кв. км) середня	125	836	19.500
мінімальна	2	13	9.415
максимальна	625	2.987	35.612
Населення (тисяч) середнє	15,5	104	2.420
мінімальне	1,3	22	1.018
максимальне	931,5	1.628	6.689

Нині в Республіці Польща гміна стала основною ланкою територіальних органів самоврядування, незалежною від повіту та воєводства. В країні створено 16 воєводств, але влада практично повністю перейшла до сейму – представницького органу, який формує правління воєводства. Окрім того, зі попередньої організаційної структури залишився представник уряду з дуже вузькими повноваженнями – воєвода. Отже, сьогодні на регіональному (воєводському) рівні Республіка Польща має два паралельні органи влади: представників уряду, які належать до партії, що створює уряд у загальнонаціональному масштабі, та представників громади, обраних до малого сейму. Кожний рівень адміністративної влади повинен розуміти зону своєї відповідальності та мати належні фінансові ресурси для

виконання повноважень, що зафіксовано у відповідному законі [4].

Підсумовуючи, можна зазначити, що реформа територіального устрою Республіки Польща була відносно добре підготовлена у 1997 – 1998 рр. та ефективно впроваджена починаючи з 1 січня 1999 року. Проведена реформа забезпечила децентралізацію та гарантувала право територіальних громад на самостійне вирішення місцевих справ. Отже, Республіка Польща стала першою центральноєвропейською державою, яка створила міцні регіони з відносно великою автономією та провела всеохоплюючу реформу територіально-адміністративної структури, яка сприяла зростанню ролі громади у розвитку держави та суспільства.

Враховуючи, що серед основних завдань реформування публічного управління в Україні обрана децентралізація, позитивний практичний досвід Республіки Польща має бути досліджений та проаналізований при здійсненні відповідних реформ в Україні.

Список використаних джерел:

1. До 2020 року усі мешканці країни мають жити в умовах децентралізації, - Володимир Гройсман про новий етап реформи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10627>.

2. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін. ; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія», 2012. – 128 с.

3. Досвід Польщі у реформуванні громад базового рівня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://crps.sumynews.com/publications/item/55-dosvid-polshhi-u-reformuvanni-gromad-bazovogo-rivnya.html>.

4. Сосновскі Р. Польський досвід у сфері реформування держави і побудови розвинутого місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. / Р. Сосновскі – Режим доступу : <http://cityukraine.info/?ch=3&fl=poland>.